

NUME DE LOCALITĂȚI HUNEDORENE REFERITOARE LA DEFRIȘAREA PĂDURII

MIRCEA VALEA, ANGHEL NISTOR

Din vremuri străvechi, cultivarea cerealelor și legumelor cit și creșterea vitelor i-a obligat pe oameni să înlăture numeroasele păduri existente pe teritoriul actualului județ Hunedoara.

Pe măsură ce pădurile se împuținau, creșteau, în schimb, considerabile, locurile de arătură și finetele.

Toponimia, reflectând acțiunile intense de defrișare, evedențiază, totodată, vechimea termenilor privitori la lărgirea continuă a arealului agropastoral de către români și, implicit, continuitatea de viață pe aceste meleaguri.

Bucium, sat, com. Orăștioara de Sus.

Bucium-Orlea, sat, com. Sîntămăria — Orlea.

Toponimul *Bucium*, are la bază apelativul *bucium*, butuc rămas la rădăcină, după tăierea copacului, cioată, păstrînd amintirea celei mai vechi faze a procesului de defrișare a pădurii¹. Sinonim al lui butuc, cuvînt *buchum* are origine autohtonă, provenind dintr-un radical indoeuropean **bheu-* „a crește”, cu sensul de tulpină a plantei² și, — după cum arată I. Russu referindu-se la *butuc* și *butură* — uneori înțeles ca ceva „trunchiat, tăiat, partea rămasă din tulpina copacului”³.

Cimpa, localitate componentă a orașului Petrița, municipiul Petroșani.

Denumirea provine de la apelativul *ciump* „bucată rămasă din ceva careia i s-a tăiat, i s-a retezat vîrf”⁴.

Referindu-se la românescul *ciump* (var. *ciomp*) „vîrf, ciot”, considerat de proveniență autohtonă, Grigore Brăncuș arată că dintr-un rom. **clumb* a derivat *pociumb*⁴ trunchi de copac rămas în pămînt după tăiere; butuc⁴⁵.

Ciula Mare, sat, com. Unirea.

Ciula Mică, sat, com. Răchitova.

¹ Mircea Homorodean, *Vechea vatră a Sarmizegetusei în lumina toponimiei*, Cluj-Napoca, 1980, p. 92.

² Ion I. Russu, *Etnogeneza românilor*, București, 1981, p. 378.

³ *Dicționarul explicativ a limbii române (DEX)*, București, 1975, p. 156.

⁴ Grigore Brăncuș, *Vocabularul autohton al limbii române*, București, 1983,

p. 64.

⁵ DEX, p. 712.

În DEX, *ciul* (*ă*) este consemnat ca regionalism privitor la un animal „care are urechile anormal de mici, care are urechile sfîșiate, rupe căruia îi lipsește o ureche sau ambele urechi, un corn, sau ambele coarne”⁶.

Nicolae Drăganu susține originea greacă a lui *ciul* (*ă*) subliniind că „este unul dintre cuvintele duse în toate părțile de păstorii români”⁷. Maria Ioniță semnaleză pentru *ciulă*, în Munții Apuseni, înțelesul de „lemn gros, trunchi”⁸. Credem că apelativul este autohton, provenind din rad. i-e **Kel-* „a lovi, tăia, spinteca, rupe (prin lovire)”⁹, cu referire la defrișare.

Ciuleni, sat desființat, înglobat la satul Toplița, com. Toplița

Toponimul este un derivat al apelativului *ciul*(*ă*) cu sufixul *-eni*, indicînd, fie originea locală, fie cea personală.

Ciulpăz, sat, com. Peștișu Mic

Atestările localității sînt: 1733 Csurpesu, 1750 Csulpez, 1805 Csupel 1913 Csulpez¹⁰.

Tema toponimului este *ciulp*, putînd fi raportată atît la *ciul* citat la *ciolpan* „trunchi de arbore fără crengi (și uscat) rămas în pămînt”¹¹. Numele a putut fi, în originar, *Ciulpeti* (în pronunție locală, *Ciulpăti*), plural al lui *ciulpet* (sufixul *-et*, ca și tema, fiind transmise direct din limba dacă)¹².

Copaci, sat, com. Totești

Numele *Copaci* provine din apelativul *copaci*, formă arhaică a lui *copac*¹³. Cuvîntul se compară cu albanezul *kopac* „buturigă, buștean, trunchi de arbore”, aparținînd substratului¹⁴. Esența semantică a lui *copac* este „trunchi tăiat, tulpină de arbore tăiat, buștean”, devenit, prin extensiune, sinonim cu „arbore (pom)” și conținînd rad. i-e. *(*s*) *kep**, (*s*) *koj* „a minui, (a lucra cu) unealtă tăioasă (cutit, răzuitor de piatră, ciocan)”, fiind, răzuind, săpînd etc.¹⁵.

Grosuri, sat, com. Blăjeni

Plural al apelativului gros „trunchi”, numele *Grosuri* amintește de mai veche fază a procesului de defrișare.

Groș, sat aparținînd municipiului Hunedoara

Atestările localității sînt: 1733 Groși, 1750 Grosch, 1850 Gross, 1854 Gros¹⁶. În originar numele a fost *Groși*, plural al apelativului *gros*, de origine latină (*grossus*)¹⁷.

Săcărîmb, sat, com. Certeju de Sus

⁶ *Idem*, p. 156

⁷ Nicolae Drăganu, *România în veacurile IX-XIV pe baza toponimiei onomastice*, București, 1933, p. 59

⁸ Maria Ioniță, *Cartea vilvelor*, Cluj Napoca, 1982, p. 52

⁹ I. I. Russu, *op. cit.*, p. 285 — 286

¹⁰ Coriolan Suciu, *Dicționar istoric al localităților din Transilvania*, vol. I, 1966; București, p. 153

¹¹ DEX, p. 153

¹² Grigore Brăncuș, *op. cit.*, p. 73

¹³ Vasile Ioniță, *Nume de locuri din Banat*, Timișoara, 1982, p. 26

¹⁴ I. I. Russu, *op. cit.*, p. 294 — 295; Grigore Brăncuș, *op. cit.*, p. 68

¹⁵ I. I. Russu, *op. cit.*, p. 294 — 295

¹⁶ Coriolan Suciu, *op. cit.*, p. 272

¹⁷ DEX, *op. cit.*, p. 335

Denumirea, de proveniență autohtonă, are în componența sa rad. i.e. *ker* **(s) kel* „a tăia“, cu sensul de bază „drug, par, băț“ făcut prin tăiere¹⁸, cu referire la trunchiurile de copaci rămase în urma defrișării.

Scumpach, localitate dispărută (1488 *Scumpach*, 1508, *Sthumpach*), în zona Orăștie¹⁹.

Numele localității a fost în originar, probabil, *Știumpuț*, provenit din diminutivul *știumpuț* al apelativului *știump* echivalent al lui *poctumb*²⁰, trunchi de copac rămas în pământ după tăiere; butuc²¹ derivat dintr-un com. comun *ciumb* (*ciump*) de origine autohtonă²².

Tiulești, sat, com. Tomești

Derivat al apelativului *ciul* (*ă*) cu sufixul — *eni*, toponimul indică, ca și *Ciuleni*, fie originea personală, fie cea locală.

Timpa, sat, com. Băcia

Apelativul *timp* are înțelesul de „cu vârful sau cu tăișul tocit, știriat“²³, înțeles propus de G. Weigand și Al. Philippide ca etimon al numelui *Timpu* (*Timpa*)²⁴. Sextil Pușcariu susține originea autohtonă a apelativului *timpa*²⁵, semnalînd totodată, existența, în limba română, a cuvintului *tapă* „cep, dop de lemn“²⁶. Cuvîntul *dop*, de origine autohtonă, raportează la rad. i.e. **dheubh-* „țăruf, ic (pană), buștean“, sau la *dap-* „tăiat“, bucată²⁷. Apelativul *timpa* poate fi pus în legătură cu aceste radiale indoeuropene.

Un termen tehnic de defrișare specială, oglindit în nume de localități hunedorene, este *ciungitul* sau *ciungăritul* „operațiune de rețezare a crengilor unui arbore ori defolierea lui“²⁸.

Cinciș — *Cerna*, sat component al com. suburbane Teliucu Inferior, mun. Hunedoara

Atestările documentare sînt: 1446 *Chanakos*, *Chonokos*, 1475 *Cholnws*, 1480 *Cholnokos*, 1494 *Chonok*, 1506 *Cholnakos*, 1511 *Chyolnakos*, 1733 *Ckinesis*, 1805 *Csolnakos*, 1854 *Csolnokos*, *Cinciș*²⁹. G. Giuglea explică numele *Cinciș* dintr-un **Ciunciș*, formă derivată, cu suf. colectiv — *iș*, de la baza *ciunc* (*ciung*) „(despre copaci) cu crengile rupte sau tăiate“³⁰.

La fel localitatea *Chinciuș*, sat, com. Adamuș, jud. Mureș are atestările: 1424 *Kench* (rom. *Ciunci*), 1438 *Kinches*, 1439 *Kyncheth* (rom. *Chuncet* „loc cu ciunci“), *Kynches*, 1461 *Kenched*, 1540 *Kiyncij* (rom. *Ciunci*), 1733 *Kinceses*, 1750 *Csinesis* (rom. *Ciunciș* ca și localitatea hu-

¹⁸ I. I. Russu, *op. cit.*, p. 285 — 286

¹⁹ C. Suciș, *op. cit.*, vol. II, 1968, p. 400

²⁰ Vasile Ioniță, *op. cit.*, p. 30

²¹ DEX, p. 712

²² Gr. Brăncuș, *op. cit.*, p. 64

²³ DEX, p. 957

²⁴ M. Homorodean, *op. cit.*, p. 164

²⁵ Arion Vrăciu, *Limba daco-geților*, Timișoara, 1980, p. 126

²⁶ S. Pușcariu, *Etimologii*, în „Dacoromania“, 1924, p. 680—681

²⁷ I. I. Russu, *op. cit.*, p. 310

²⁸ V. Ioniță, *op. cit.*, p. 129

²⁹ C. Suciș, *op. cit.*, vol. I, p. 148

³⁰ M. Homorodean, *Toponomia satelor Cinciș și Valea Ploștii, județul Hunedoara*, în „Studii și materiale de onomastică“, 1969, p. 90

nedoreană), 1805 Kincsi (rom. *Ciunci*), 1850 Tyintses, 1854 Kincses, Clujceș³¹.

Ciunc este — după Nicolae Drăganu — identic cu *ciung*, cu sensul de „(arbore) ciung, ciuntit“, și poate fi pus, ca și *ciung*, alături de albanezul *tšunk*, *tsunk*, *tsunku* „trunchi de copac, ciot“, calabrezul *ciuncu* „olog“, italianul *cionco*, retoromanul *čunkar* „a rupe, a tăia“, fiind, de fapt, originalul cuvintelor maghiare *csonka*, *csonk*, *csong*³².

Ciungani, sat, com. Vața de Jos

Numel localității este un derivat cu suf. — *ani* al apelativului *ciung*, indicind originea locală.

Ciungi, actual Fîntinele, sat, com. Romos

Ciungu Mare, sat, com. Romos

Denumirile provenind de la apelativul *ciung*

Un fel de ciungărit îl constituie *runcuitul*, — afirmă V. Ioniță — intrucit în județul Hunedoara, *runcătură* înseamnă „uscătură“³³.

Runcșor, sat, com. Gurasada

Denumirea exprimă forma diminutivă a apelativului *runc*.

Runcu Mare, sat, com. Lelese

Runcu Mic, sat component al comunei suburbane Vețel, mun. Deva

Denumirea *Runcu* provine din apelativul *runc* „loc despădurit, folosit ca pășune sau pentru a fi cultivat; curătură și are la bază lat. *runcus*“.

Tehnica defrișării pădurilor prin ardere se reflectă, de asemenea, în toponomia hunedoreană.

Valea Arsului, sat component al com. suburbane Crișcior, oraș Brad

Arsuri, cătun înglobat orașului Petrila, mun. Petroșani

Arsuri, sat desființat, înglobat la satul Bănița, com. suburbană Bănița, mun. Petroșani

Apelativele *ars* și *arsură* provin din lat. *ardere* și respectiv *arsura*³⁴.

Unele nume de localități amintesc existența, odinioară, a unor întinse păduri defrișate, reîmpădurirea avînd loc ulterior.

Curpenii Silvașului, sat, com. Toplița

Apelativul *curpen* este definit: arbust cu tulpina subțire, agățătoare și ramificată, cu frunze compuse, cu flori mari, violete sau albe, în panicule (*Clematis vitalba*); ramură tînără și flexibilă³⁵.

Ca toponim, *Curpen* indică locuri în care s-a efectuat o defrișare, planta existînd pe aceste locuri alături de numeroase tufișuri (zmeurii, murar etc.).

Ca și albanezul *kulpër*, românescul *curpen* provine din substrat. Deoarece în semantismul celor două cuvinte, esențial este răsucirea cu ajutorul unor tentacule pe lângă alte plante sau locuri din natură, „un verb“ a învîrți, a răsuci — arată I. I. Russu — este de căutat în tema l.o. **Kuerp* — „a se învîrți“³⁷.

³¹ C. Suci, *op. cit.*, vol. I, p. 142

³² N. Drăganu, *op. cit.*, p. 56

³³ V. Ioniță, *op. cit.*, p. 129

³⁴ DEX, p. 819

³⁵ Idem, p. 49 și 53

³⁶ Idem, p. 222

³⁷ I. I. Russu, *op. cit.*, p. 302

Pui, sat, comună

Atestările localității sînt: 1426 Puly, 1445 Pwly, 1453 Pwlya, 1458 Pogy, 1572 Pwl, 1478 Pwygh, 1492 Pwy, 1493 Pwzy, 1516 Puyn, 1733 Puj, 1850 Puju, 1854 Puj, Puiu³⁸.

Denumirea provine de la apelativul *pui* „plantă tînă, puiet; ramură tînă care crește din rădăcina sau tulpina unei plante mlădiță, lăstar“. Din lat. **pulleus* (= *pullus*)³⁹. Identic cu *pui*, *lăstar* și *lo (a) ză*, în limba română se păstrează apelativul *lujer* „tulpină sau porțiune de tulpină subțire (la plantele erbacee); ramură tînă (de 1 — 2 ani) la plantele lemnoase“⁴⁰, de origine autohtonă, avînd în componența sa rad. i.-e. **leudh-* „a crește“⁴¹. Pe teritoriul localității Pui există toponimele *Lujer* și *Cîmpu Lujerului*, care indică conservarea unui cuvînt dacic alături de cel latin.

Spini, sat, com. Turdaș

Spyn, localitate dispărută, atestată în 1418 pe lingă Gothatea, sat, com. Gurasada⁴²

Denumirea provine din apelativul *spin* „plantă erbacee din familia compozeelor, cu tulpina spinoasă și ramificată, cu frunze dințate și spinoase și cu flori roșii, dispuse în capitule (*Carduus acanthoides*). Din lat. *spinus* „prun sălbatic“⁴³.

Strugari, cătun de munte, locuit de mărginenii aparținînd com. Beriu

Mircea Homorodean semnaleză printre toponimele referitoare la defrișări pe cel de *Strugari* (cf. *strug* „tulpină tîrîtoare, rug“) cu referire la *tuș* (murar, zmeuriș etc.) crescut prin reîmpădurire naturală într-un loc (recent) defrișat⁴⁴. Deci *Strugari* este un derivat (colectiv și local) în *-ari* de la *strug* „tulpină tîrîtoare, rug“ (cf. *afinar* (i) < *afină*, *ferigar* (i) < *ferigă*, *urzicar* (i) < *urzică* etc.⁴⁵

Atestarea documentară din 1439 a localității *Șesuri*, com. București (*Stragurjalva*)⁴⁶ redă toponimul *Strugar* (i).

I. I. Russu, susținînd originea autohtonă a cuvîntului *strugure* arată că pe la anul 1500, *strugure* însemna nu numai „ciorchina, fruct al viței de vie“, ci în general și „viță, ramură“, mai întîi existînd accepțiunea de „viță“. Același cercetător deduce cuvîntul *strugure* din rad. i.-e. **ster* „a fi țepăn, înțepenit; lucru (obiect) înțepenit tare, (spec.) tulpină a unei plante, lujer; a merge țepăn“, bază i.-e. și sufix *strug-ur-* a epocii străromâne⁴⁷, aceeași bază ca și la *Strugari*

Tirsa, sat, com. Boșorod

Tirsa, cătun contopit în Ciungani, sat, com. Vața de Jos

³⁸ C. Suci, *op. cit.*, vol. II, p. 63

³⁹ DEX, p. 759

⁴⁰ Idem, p. 510

⁴¹ I. I. Russu, *Limba traco-dacilor*, București, 1967, p. 135

⁴² C. Suci, *op. cit.*, vol. II, p. 403

⁴³ DEX, p. 882

⁴⁴ M. Homorodean, *op. cit.*, p. 93

⁴⁵ Idem, p. 200

⁴⁶ C. Suci, *op. cit.*, vol. II, p. 171

⁴⁷ I. I. Russu, *Etnogeneza...*, p. 393

Iorgu Iordan susține că apelativul *tîrsă*, de la care provine denumirea *Tîrsa*, este un sinonim aproximativ a lui *curătură*, avînd înțelesul de „parte din pădure în care s-au tăiat copacii, pînă a nu începe să crească alții”. Totodată este un post verbal de la *tîrși*“ a curăța un loc de mărăcin, de tufe, pentru a-l transforma în loc de arat”⁴⁸.

Tîrșii — după Romulus Vuia — sînt spini⁴⁹ și o relație între *tîrși* „curătură” și *tîrs* „mărăcin, spin” există, dacă se ține seama de faptul că locurile defrișate erau împrejmuite, termenul *prisacă*, sinonim lui *tîrșă*, avînd și sensul de „gard” (polonezul *preseka* însemnînd „gard viu”⁵⁰); or, acest „gard viu” era format din tîrși.

O legătură etimologică poate exista între *tîrși* și *tîrșă* pe de o parte și *țarc* — *țaruș* (cuvînt de origine autohtonă) pe de alta, avînd în componența lor rad. i.-e. **tuer* „a (cu)prinde, a închide, îngrădi”, *(*s*)*ter* „tulpini de plante”⁵¹. Gr. Brâncuș admite legătura etimologică între rom. *țarc*, *țaruș* și alb. *thur* „a împrejmui cu gard, a împleți”⁵².

Prima atestare a localității *Bretelin*, sat component al com. suburbane Veșel, munc. Deva, este *Thersel* (1453)⁵³, cu referire la apelativul *tîrs* „mărăcin, spin”.

LES NOMES DE LOCALITES DE HUNEDOARA CONCERNANT AU DEFRICHEMENT DU BOIS

Résumé

Les auteurs mettent en évidence l'ancienneté des quelques toponymes en roumain qui concerne l'extension continue de l'espace agro-pastorale par les roumains, avec la continuité de la vie dans le contré de Hunedoara.

⁴⁸ Iorgu Iordan, *Toponomia românească*, București, 1963, p. 533.

⁴⁹ Romulus Vuia, *Studii de etnografie și folclor*, București, 1980, p. 223.

⁵⁰ V. Ioniță, *op. cit.*, p. 138; I. Iordan, *op. cit.*, p. 24.

⁵¹ I. I. Rusu, *op. cit.*, p. 403 — 407.

⁵² Gr. Brâncuș, *op. cit.*, p. 123 — 124.

⁵³ C. Suci, *op. cit.*, vol. I, p. 105.